

3. Завальнюк О.М. Подільські містечка в добу Української революції 1917-1920 рр. / О.М.Завальнюк, О.Б.Комарницький. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2005. – 320 с.
4. Герасимов Т.Ю. Вплив квартирного законодавства 1917-1918 рр. на житлові умови мешканців подільських міст доби Гетьманату П. Скоропадського (квітень-грудень 1918 р.) // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський, 2011. – Т. 21. – С. 422-429.
5. Герасимов Т.Ю. Соціально-побутова історія Подільських міст доби Гетьманату П. Скоропадського (квітень-грудень 1918 р.): автореф. дис...канд. іст. наук: спеціальність 07.00.01 «Історія України» / Герасимов Тимофій Юрійович. – Черкаси, 2013. – 20 с.
6. И.Д. Мордухай-Болтовский, М.М. Суслов. Новый квартирный закон. Постановление Временного Правительства от 5 августа 1917 года об установлении предельных цен на квартиры и другие помещения. – Петроград, Сенатская типография, 1917. – 108 с.
7. Свободный голос. – № 40. – 02 травня 1917 р.
8. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВіО). – Ф.Д. – 262. Протоколи засідань Вінницької міської думи. – Оп. 1. – Спр. 29. – 363 арк.
9. Обов'язкова постанова Гайсинської міської думи // Подольские губернские ведомости. - № 58. – 29 червня 1918 р.
10. Протокол засідання квартирної комісії 9 липня 1918 р. // Слово Подолії. - № 50. – 16 липня 1918 р.
11. Проскурів. Засідання міської думи // Слово Подолії. - № 52. – 18 липня 1918 р.
12. Ухвалений Радою Міністрів «Устав про учот населення в містах і міських оселях Української Держави» від 31 липня 1918 р. // Державний вісник. - № 30. – 04 серпня 1918 р.
13. Ухвалений Радою Міністрів Закон «Про наймання приміщень» від 20 жовтня 1918 р. // Державний вісник. – № 63. – 26 жовтня 1918 р.
14. Вінницька міська управа сповіщає... // Подольское слово. - № 2. – 28 лютого 1919 р.
15. Ухвалений Радою Народних Міністрів та затверджений Директорією УНР Закон «Про продовження чинності закону від 5 серпня 1917 р.» // Шлях. – Ч.4. – 19 серпня 1919 р.

Витюк А. О. Мери городских дум по регулированию жилищных отношений среди населения на Подолье в 1917-1919 гг.

Рассматриваются меры органов местного самоуправления – городских дум в сфере регулирования жилищных отношений среди населения на Подолье в 1917–1919 гг. Освещена законодательная база, на основании которой действовали городские думы, решая данные вопросы и намечены ряд проблем развития региона относительно жилищного строительства. Сравнивается развитие и регулирование жилищных отношений в период Центральной Рады, Гетманата Павла Скоропадского и Директории УНР. Определены основные проблемы, с которыми столкнулись городские думы при координации жилищных отношений среди населения Подолья.

Ключевые слова: городская дума, управа, обязательное постановление, примирительные камеры.

Vitiuk A. O. Measures of Local Authorities concerning regulation of dwelling relations of the Podillya population (1917-1919)

Measures of Local Authorities concerning regulation of dwelling relations are under consideration on the territory of Podil from 1917 to 1919 are analyzed in the article. The legal basis is highlighted using which local authorities resolved this kind of issues and a number of problems dealing with the development of building houses in the area are outlined. A comparing analysis concerning the development and regulation of dwelling relations in the period of Central Rada the government of P. Skoropadsky and the rule of UNR. The major problems which local authorities faced while coordinating of dwelling relations among the Podil population have been defined.

Keywords: local authorities, council, obligatory law, cell.

А. В. Бєлік

СИСТЕМА ВЛАДИ В УКРАЇНІ ПЕРІОДУ ПРАВЛІННЯ ДИРЕКТОРІЇ УНР

У статті представлені та проаналізовані дебати представників українського проводу навколо системи влади, яка повинна була бути встановлена після падіння режиму гетьмана П. Скоропадського. Окремо представлена точка зору голови Директорії В. Винниченка.

Ключові слова: Директорія УНР, більшовизм, радянська влада, трудові ради, буржуазія, Трудовий Конгрес.

Доба Директорії УНР стала часом чисельних державотворчих експериментів, серед яких особливе місце належить оригінальній державно-політичній моделі, що розроблялася на основі так званого “трудового принципу”. Окремі аспекти даної проблеми знайшли своє відображення у радянській, закордонній та вітчизняній історіографії. У радянській історичній науці питання українського національного державотворення відзначались певним догматизмом поглядів та переважанням ідеології над наукою. В роботах А. Лихолата, М. Супруненка, І. Рибалка були зроблені спроби дослідити та проаналізувати проблеми розвитку держави даного періоду. Однак, побіжно розглядаючи національні моделі державотворення та критикуючи їх як антинародні та контрреволюційні, автори більше уваги приділяють радянській моделі, як альтернативній українському націоналізму, наголошуючи на її перевагах.

В історичних розробках західних вчених та дослідників з української діаспори також переважає негативна оцінка. Аналізуючи практику державотворення того періоду, історики діаспори зовсім не хотіли розуміти тієї складної ситуації в якій опинився український політичний провід. Піддаючи критиці принципи

виборів до Трудового конгресу, небажання Директорії співпрацювати з представниками різних національних меншин, повільний перехід до парламентської демократії, вони звинувачували українських лідерів, і в першу чергу В. Винниченка, в голому соціалізмі, який межував з більшовизмом.

Серед досліджень вітчизняних істориків не радянського спрямування слід виділити роботи І. Мазепи, В. Солдатенка, І. Кураса, Л. Радченко, В. Лозового, Д. Яневського, В. Яблонського. Ці автори намагалися об'єктивно оцінити діяльність уряду Директорії, зокрема його керівника В. Винниченка. Але, на наш погляд, не акцентувалася увага на такому важливому питанні, як форма політичної влади, навколо якого велися постійні політичні дебати серед представників різних партій тієї доби.

У своїй статті "Володимир Винниченко – політик" доктор історичних наук І. Курас пише: "На особливу відзнаку заслуговує та послідовність, принциповість, з якою В. Винниченко відстоював модель національно-державного устрою, втілену в Українській Народній Республіці" – поєднання соціальних (нородоправних), етнічних (національних) начал з республіканськими цінностями і традиціями". Він вважав це саме тим ідеалом, який значною мірою реалізується в країнах розвинутої демократії. [2, с.18]. В чому ж полягає особливість цієї Винниченківської моделі?

Відомо, що з падінням Гетьманської Держави В. Винниченко як голова Директорії стає першою посадовою особою відновленої УНР. Основною проблемою на той момент була відсутність спільної позиції всередині українського проводу щодо можливих форм організації влади в країні. Кожна партія мала з цього приводу власну позицію.

Пошук спільних позицій і спроби досягнення компромісу розпочалися ще на початку грудня 1918 р., а 12–14 грудня у Вінниці відбулася Державна нарада за участю представників партій-членів УНС та ряду інших політичних організацій України. У центрі обговорення наради стояло питання про майбутній державно-політичний устрій України. Представники офіційної УСДРП, УПСФ, УПСС, УДХП та єврейська соціал-демократія (Поалей-Ціон) виступили за створення парламентської республіки. Селянська спілка на початку обговорення також виступила за необхідність скликання установчих зборів на основі загального виборчого права. Проти такої позиції і за встановлення форми правління у вигляді рад висловилися боротьбисти і ліві соціал-демократи. Останні гуртувалися в окрему фракцію незалежних, але на момент наради цей процес ще не набув закінченого вигляду.

Не існувало спільного погляду на форми влади й серед самої Директорії. Її голова В. Винниченко підтримував ідею запровадження в Україні радянської системи влади. Основним його аргументом щодо доцільності такого кроку була переконаність у тому, що це вибило б основу з-під більшовицької агітації проти Директорії і "перевело їх боротьбу проти української влади у національну площину, а це, у свою чергу, позбавило б цю боротьбу всякого успіху" [1]. Він доводив, що радянська система, організована на більш справедливому представництві ніж у РСФРР, дозволила б не випустити ініціативи й керівництва з українських рук і зберегти національні завоювання революції, тобто: "Введена з ініціативи й з директив самої Директорії радянська влада могла бути сконструйована по такому принципі, щоб національний український характер її зберігся в повній мірі й щоб від того справа нашого національного відродження й нашої державності, як найкращого засобу для того, не постраждала" [1, с.135]. Водночас В. Винниченко вважав, що саме ради "у моменти гострої соціальної війни є найкращим засобом здійснювання соціалістичних завдань" [1, с.134-136]. Інші члени Директорії рішуче висловилися проти радянської системи. Тоді В. Винниченко й два інші члени уряду – А. Макаренко і Ф. Швець запропонували ідею "трудового принципу влади". С. Петлюра і П. Андрієвський стояли на позиції повної демократії, тобто необхідності скликання установчих зборів на основі загальних виборів і формування парламентської системи влади.

Врешті-решт, після довготривалого і детального обговорення більшістю голосів, пройшов "трудовий принцип" державного управління, за яким повинна була створитися така вертикаль влади: на місцях губернські та повітові трудові Ради, а в центрі – Конгрес трудового народу.

Остаточне розв'язання питання щодо форми організації влади в країні відкладалося до Трудового Конгресу, який повинен був визначити основні державні органи, затвердити їхні повноваження та функції, поставивши таким чином крапку в цій справі.

Але напередодні скликання Трудового Конгресу всередині УСДРП не існувало чітко визначеної, узгодженої позиції щодо можливих форм влади. Розподіл у партії йшов відповідно двох позицій – повної демократії парламентського типу та радянської системи.

З'ясувати та узгодити спільну позицію перед Трудовим Конгресом мав партійний з'їзд. Напередодні з'їзду значна частина членів партії стояла на позиції парламентської демократії. Радянську систему влади відстоювали члени лівої фракції незалежних. Фракція мала певну частину прихильників у ЦК та більшість у Київській організації.

Між двома цими лініями стояли В. Винниченко, В. Чехівський і М. Порш, які на той час користувалися в партії найбільшим авторитетом. Водночас вони сильно схилилися до радянської системи. Мабуть, ці ідейні хитання В. Винниченка між парламентаризмом і радянством й стали причиною висунення ним "трудового принципу" на грудневій Вінницькій міжпартійній нараді.

Інший лідер партії УСДРП – С. Петлюра відстоював демократичну лінію і рішуче відкидав всякі "комбінації з диктатурою пролетаріату і капітуляцією перед Советською Росією". Сильну опозицію проти будь-якого "советофілства" або "радянства" займала й група катеринославської організації УСДРП під проводом І. Мазепи, І. Романченка і П. Феденка.

Перед з'їздом в особистих розмовах І. Мазепі вдалося переконати М. Порша відійти від радянської платформи і повернутися назад до демократичного парламентаризму. Тому М. Порш у своїй промові на з'їзді, висловивши думку багатьох, сказав: "Відстала економічно Україна не може раптом перейти до вищої,

соціалістичної форми господарства. В умовах української дійсності диктатура міста над селом – це було б повторенням російсько-більшовицького панування на Україні. Для диктатури пролетаріату в нас немає розвиненого робітничого класу. Крім того, обмежуючи політичні права частини людності, ми санкціонували б міжгромадську війну, а тим самим руїну господарського та іншого життя на Україні. Тому, мусимо шукати виходу не в диктатурі, а в демократії на основі загального виборчого права” [5, с.113,114].

Також І. Мазепі вдалося і В. Винниченка похитнути в його симпатіях до “радянства”. Отже, скориставшись цим, катеринославці І. Мазепа, П. Феденко разом із М. Поршем розробили спільний проект політичної резолюції, який і був згодом прийнятий більшістю з’їзду. Але переконати в цьому провідників незалежних не вдалося – А. Пісоцький, М. Авдієнко і А. Драгомирецький залишилися непохитно на радянській платформі.

Отже, в умовах певного ідеологічного протистояння всередині партії розпочав свою роботу VI з’їзд УСДРП, який, за задумом її лідерів, мав ліквідувати розбіжності та виробити спільну, єдину політичну платформу. Предметом гострої дискусії на з’їзді стало питання організації влади – зіткнулися дві течії, два світогляди. Показово, що основним доповідачем “по сучасному моменту” від ЦК був визначений А. Пісоцький, який стояв на радянській платформі. Це свідчило, що на той момент значна частина головного партійного апарату симпатизувала радянській системі і, мабуть, сподівалася схилити на свій бік делегатів.

Проти цієї лінії виразно виступила делегація з Катеринослава під проводом І. Мазепа, а також представники з Києва, Полтави. Несподівано для прибічників радянської системи їх не підтримав М. Порш, який, як зазначалося вище, перед з’їздом певною мірою схилився до цієї ідеї. Не справдив надії незалежних і виступ В. Винниченка, якого вони вважали своїм прихильником. Він спізнився на засідання і прийшов уже тоді, коли стало зрозумілим, що ліві опинилися в меншості. (Наприклад, П. Феденко вважає, що це було зроблено навмисне). Його промова була спрямована проти диктатури пролетаріату і яскраво засвідчила пріоритетність національних інтересів. В. Винниченко підкреслював: “Перше, ми – державники-націоналісти”. Виходячи з цього, висловлювалося побоювання, що в разі захоплення влади в руках більшовицькими елементами з проросійськими настроями під загрозою опиняться національні здобутки української революції.

Таким чином, не буде перебільшенням зазначити, що такий перебіг подій став можливим завдяки, насамперед, позиції В. Винниченка, виступ якого зумовив результат голосування.

Активна позиція фракції офіційної УСДРП (зокрема її лідерів В. Винниченка, І. Мазепа, П. Феденка та ін.) на Трудовому Конгресі зіграла вирішальну роль при укладанні та голосуванні заключного документу форуму, в основу якого була покладена партійна резолюція. На останньому засіданні Конгресу 28 січня на основі цього документу було ухвалено “Закон про форму влади в Україні” [13].

Отже, як голова держави, незаперечний авторитет і визначний лідер, В.К. Винниченко пропонував власні варіанти суспільно-політичного розвитку. Одна з них – це ідея трудових рад – республіки трудового народу, держава “без хлопа і пана”. Але чи можливо було цю ідею реалізувати на практиці у той непростий для України час? Корисно з цього приводу прочитати коментарі самого голови Директорії. Для цього звернемося до публіцистики В. Винниченка, де автор аргументує свої внесення і пропозиції.

Отже, як вже зазначалося вище, основним питанням VI з’їзду УСДРП було питання про систему влади на Україні. В. К. Винниченко у своєму творі “Відродження нації” так коментує причину неприйняття більшістю делегатів радянської влади: “...Дрібна буржуазія знову, як і за Центральної Ради, боялась пролетаріата. Радянська влада, це значить, властиво, влада мійського пролетаріата, а він у переважній більшості свій не український, отже вийде, що ми самі оддамо владу неукраїнцям і загубимо свою національно-державну справу. В руках гору візьмуть найбільш активні, спритні й революційні елементи, а наш селянин не зможе з ними конкурувати та й не схоче сидіти в городі в тих руках і таким чином усе візьмуть у свої руки мійські робітники” [1, с.138].

Також, із вище сказаного стає зрозумілим наступне: хоча В. Винниченко був прихильником радянської влади, він вважав необхідним установити таку систему виборів у ради, щоб український національний елемент був “цілком забезпечений в них, бо “...головне питання в тому, щоб вступити на шлях рішучої соціальної боротьби з усією системою буржуазного, капіталістичного ладу, з усіма його фортецями, органами, апаратами, звичаями” [1, с.139]. В. К. Винниченко вважав, що для цього не годиться система демократичних самоврядувань і парламентаризм у старих їхніх формах, вони не можуть служити цілі соціалістичної перебудови громадянства, бо вся їхня суть має корені в старому ладі. Голова Директорії був впевнений, “що логічний розвиток руху приведе до большевизму, й що в інтересах української державности треба не випускати ініціативи з своїх рук, треба забезпечити собі зарані український характер тої влади, яка має неминуче прийти” [1, с.140], щоб не допустити панування російських більшовиків на Україні: “Цим рішучим кроком по шляху соціальної революції ми, на мою думку, ставили національно-державну українську ідею в рівні умови боротьби з руською ідеєю на Україні. Большевики в попередній боротьбі з нами через те національно перемогли нас, що мали в руках далеко дужчу зброю, ніж ми, – соціальні лозунги, сили наші нерівні були. Отже, тепер, коли ми хотіли побороти їх національно, ми повинні були озброїтися так само, як вони. І тоді нехай вони виступають проти нас тільки як руські націоналісти, нехай агітують серед наших мас, щоб радянська влада на Україні була руська, а не українська. Бо тоді, коли б ми стали на чистий рвдянський шлях, коли б рішуче взяли до будови робітничо-селянської держави й до радикальної боротьби з буржуазним ладом на Україні, коли б це маси виразно бачили й відчували, то за що могла би йти боротьба між нами й руськими комуністами? Тільки за той чи инчий національний характер влади. А тут, я був певен і тепер та певність у мене тільки побільшилась, вони не мали би ніякого успіху” [1, с.135-136].

Але, щоб зрозуміти це у дрібної буржуазії (мається на увазі делегатів з'їзду) бракує, на думку В. Винниченка, далекозорості. Її далекозорість з'єднана з такими революційними актами, які стоять у суперечності з соціальною природою і психікою міщанства. Саме тому владу рад величезною більшістю голосів було відкинута, і, щоб все ж таки забезпечити на Україні радянську владу самим, а не чекати поки її на своїх штиках принесуть російські більшовики, В.К. Винниченкові довелося, як вже говорилося, піти на хитрість. Він зіграв на тому, що так як і члени Директорії, й більшість партій у своїх промовах виявляли згоду рішуче боротися з великою буржуазією, яка була не українська, то потрібно прийняти систему трудових рад, "се-б-то рад представників усіх елементів громадянства, які не живуть з експлуатації чужої праці. Другими словами: це мала бути диктатура не пролетаріата й неможливого селянства, а диктатура трудового люду" [1, с.141]. Та, запропонувавши "диктатуру трудового люду" В. К. Винниченко розумів, що в цій формулі є неясності, "затушовування ясних і всім уже відомих принципів" [1, с.141]. Ця формула викликала багато непорозуміння і суперечностей. Наприклад, кого підвести під категорію трудового елементу? Адвокати, священники, бюрократи, журналісти ця частина населення не живе з експлуатації чужої праці. Отже, вони теж мали виборче право до цих рад.

Але переважна більшість членів Директорії на чолі з С. Петлюрою все ж поставилась негативно до пропозицій В. Винниченка. Це тому, на думку голови Директорії, що: "Основною причиною цього був, розуміється, їхній "поміркований", дрібно-буржуазний світогляд, психіка обивателів, яких національне чуття втягло в революцію, а обставини зробили політичними діячами. Для них, натуральна річ, чудно й страшно було уявити самих себе большевиками" [1, с.136]. "Особливий же опір ставив С. Петлюра. Будучи таким самим націоналістом-обивателем, він крім того мав чисто особисті підстави протестувати проти намірів зробити його большевиком. Адже ті самі большевики так довго рекламували його як контрреволюціонера... Насамперед, казав С. Петлюра, військові ні за що цього не приймуть..." [1, с.136-137]. Отже, всі боялися большевизму в його російському варіанті, а В. Винниченко ні, бо він вважав: "...Нам нема чого так боятися большевизму, бо маси йдуть за нами, вірять нам, слухають нас..." [1, с.137].

Особливого коментарю потребує ставлення голови Директорії до буржуазії. Відомо, що багато хто з політиків, істориків та відомих громадських діячів висловлювалися критично щодо позиції В. Винниченка відносно великої буржуазії. Наприклад, найбільш видатний представник української історико-філософської думки ХХ ст. І. Лисяк-Рудницький досить різко-критично висловився з цього приводу: "Суть соціально-економічної концепції В. Винниченка можна, мабуть, краще визначити її негативними ніж позитивними цілями. Він пристрасно відкидав тодішній суспільний лад "капіталізм", в якому бачив явне втілення соціальної несправедливості. При цьому він не робив ніякої різниці між недорозвиненим, напівколоніальним капіталізмом російським (включно з українським) та в передових країнах Заходу. Він з глибини серця ненавидів "панів і буржуїв", що їх уважав за паразитарний клас, та прагнув ліквідації цього класу. Він вірив, що тільки люди фізичної праці, робітники й селяни, – господарсько продуктивні й суспільно корисні. Зате буржуазія – це "клас непрацюючих..., вічно безробітні, вічно гулящі люди". Трударі голодують, а буржуї об'їдаються кав'яром і трюфелями, запиваючи шампанським і дорогими коньяками. Цей образ буржуазного обжерства настільки повторюється на сторінках публіцистики Володимира Кириловича. Винниченко щиро обурювався на тих, які хотіли, щоб Україна була такою державою, "як у людей", тобто з класовою диференціацією та звичайною соціальною нерівністю... Утопічний характер Винниченкової соціально-економічної концепції проявився... в спрощеному егалітаризмі. Його розум відмовлявся сприйняти просту істину, що "пани й буржуї" не тільки "розкошують", але теж виконують певні потрібні суспільні функції... Винниченко виправдував запроваджені більшовиками системи терору... Винниченко відкидав парламентарний лад" [4, с.95].

Також, аналізуючи результати діяльності VI з'їзду УСДРП, член УПСФ, міністр Арнольд Марголін пише: "Директорія і правительство решили резко отмежеваться от буржуазии и строить государство лишь силами социалистических партий и пролетариата. Но это было уже почти той же программой-максимум, как и программа большевиков. Впрочем, Винниченко к этому и стремился, но он хотел: провести грани между московским большевизмом и своей программой на почве вопроса о самостоятельном и независимом существовании Украины" [6, с.372].

Таким чином, результатом роботи VI з'їзду УСДРП – було рішення уряду Директорії прийняти систему влади трудових рад. Вищим органом влади ухвалили Трудовий Конгрес по тому ж самому принципу: тільки трудові елементи мали право виборів. Велика ж буржуазія, експлуататорські класи цього права позбавлялися.

Що ж стосується голови Директорії В.К. Винниченка, то він був стурбований тим, що рішення було прийнято, але втілення його в життя гальмувалося дебатами над "...виробленням "закону" про ці ради, дебатами над їх компетенцією, над вирішенням поняття "трудоий" і т. д. [1, с. 142].

В.К. Винниченко щиро зізнавався: "Я, пропонуючи цей компроміс, рахував на те, що живе життя саме виправить те, що зіпсовано й одкине непідходяще; що ж здорового й приємного, те лишиться й убереться в життєві форми" [1, с. 142].

Однак цьому не судилося статися, бо під впливом зовнішньополітичних чинників (насамперед тиску Антанти) 9 лютого 1919 року ЦК УСДРП ухвалив резолюцію "В справі відкликання членів УСДРП із уряду". Відповідно до цієї партійної постанови 10 лютого зі складу Директорії вийшов В. Винниченко, а 11 лютого він подав до ЦК УСДРП заяву про свій вихід із партії. Так закінчилася його діяльність у лавах УСДРП.

Таким чином, ідея трудових рад "як (на думку В. Винниченка) найбільш прийнятна форма політичної влади незалежної держави" так і не була втілена в життя. Також ця ідея не була реалізована більше ніде в

світі і залишилася в історії людства красивою утопією, створеною людиною, що намагалася, наскільки це їй було дано долею, служити вітчизні, прагнула покращити долю українського народу – В. К. Винниченком.

Джерела та література

1. Винниченко В.К. Відродження нації. – К.: Політ. видавництво України, 1990. – Ч. 3.
2. Курас І. Ф. Володимир Винниченко – політик / 36. ст. громадсько-політична діяльність Володимира Винниченка (до 125-річчя від дня народження). – К.: ІПіЕНД, 2006. – 280 с.
3. Лейберов О. Оцінки трудового принципу Директорії УНР у сучасній вітчизняній історіографії // Український історичний збірник. – 2008. – Вип. 11.
4. Лисяк-Рудницький І. Суспільно-політичний світогляд Володимира Винниченка у світлі його публіцистичних писань // Історичні есе. – Т. 2. – К., 1994. – С. 95-112.
5. Мазепа І. Україна в огні й бурі революції. 1917-1921: Частина перша, друга, третя. – Мюнхен: Прометей, 1950–1952. – 674 с.
6. Марголін А. Революция на Украине. По мемуарам белых / Составитель С.А. Алексеев, под. ред. Н. Н. Попова. – Москва-Ленинград: Гос. издат., 1930.
7. Медвідь Ф. Українська державницька ідея Володимира Винниченка: політико-правові засади // Громадсько-політична діяльність В. Винниченка (до 125-річчя від дня народження). – К.: ІПіЕНД, 2008.
8. Последние новости (Киев). – 1918. – 21 декабря.
9. Республіканські вісті. – 1918. – 1 грудня.
10. Республіканські вісті. – 1918. – 14 грудня.
11. Робітнича газета. – 1919. – 1 лютого.
12. Українська державність у XX столітті (Істор.-політ. аналіз). – К.: Політична думка, 1996.
13. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 3866. – Оп. 1. – Спр. 53. – Арк. 21-26 зв.

Белик А. В. Система власти в Украине периода правления Директории УНР

В статье представлены и проанализированы дебаты представителей украинского провода в отношении системы власти, которая должна была быть установлена после падения режима гетмана П. Скоропадского. Отдельно представлена точка зрения главы Директории В. Винниченко.

Ключевые слова: Директория УНР, большевизм, советская власть, трудовые советы, буржуазия, Трудовой Конгресс

Belik A. V. System of power in Ukraine during the rule of the Directory of the UNR

This paper presents and analyzes the debate representatives of the Ukrainian leadership around the system of government that must be establishing after falling of the Hetman Skoropadskiy. Separately presented view head Directory Vynnychenko.

Keywords: Directory UPR, bolshevism, Soviet authorities, labor councils, the bourgeoisie, the Labor Congress.

УДК 930.22:94(477+470)"1919/1920"

В. Л. Кавунник

ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ БІЛЬШОВИЦЬКОГО УРЯДУ В УКРАЇНІ (1919–1920): ВІЙСЬКОВО–ПОЛІТИЧНІ ТА ДИПЛОМАТИЧНІ АСПЕКТИ

Встановлення більшовицького уряду в Україні у комуністичній історичній літературі розглядається як результат громадянської війни та іноземної воєнної інтервенції в Росії. В українській національній цей процес розглядається як результат війни Росії проти України. Аналіз міжнародних договорів та урядових документів дає підстави говорити про міждержавну Україно-Російську війну, за результатами якої в Україні було встановлено маріонетковий російсько-більшовицький уряд Х. Раковського. Існування такого уряду було можливим лише за умов військової і дипломатичної підтримки Росії.

Ключові слова: Україно-Російська війна, Російська Советська Федеративна Соціалістична Республіка, більшовицька армія, Христіан Раковський.

Архівні та бібліотечні фонди урядів Української Народної Республіки (далі – УНР) та Української Советської Соціалістичної Республіки (далі – УССР) становлять документальну основу дослідження з історії України 1917-1921 років. За допомогою документів та літератури можна вивчити конституювання двох урядів в Україні, їхню внутрішню і зовнішню політику, урядові позиції до подій в Україні 1918-1920 років. На території України за Берестейським мирним договором 1918 року існувала самостійна держава – УНР. За Ризьким прелімінарним договором від 12 жовтня 1920 року – УССР.

В українській національній історіографії події в Україні 1918-1920 років справедливо кваліфікуються українсько-російською війною, що поділялися на українсько-більшовицьку та українсько-білогвардійську війни, наслідком якої на окупованій російською армією території України було встановлення маріонеткового більшовицького уряду. Це поняття підкріплено міжнародними договорами, змістом переговорів дипломатів України та європейських держав про допомогу в оборонній війні проти Росії. Детальний документальний огляд українсько-російської війни, політики європейських держав до України представлений у попередніх статтях автора: «Війна РСФРР проти УНР від Берестейських до Ризьких мирних договорів за дипломатичними документами» [1, с. 435-456], «Політика європейських держав до України від Версальських до Ризьких мирних переговорів: документальний та історіографічний огляд» [2, с. 180-182].